

6. Лист Державного казначейства України від 22.02.2007 р. № 3.4-10/600-2350.

7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»: Затверджено наказом МФУ від 18 жовтня 1999 р. № 242.

8. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року №996-XIV.

9. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 «Нематеріальні активи» [Електронний ресурс]. — Режим доступу до стандарту: http://www.minfin.gov.ua/document/92449/МСБО_38.pdf.

10. IFRS-2005. Interpretation and Application of International Accounting and financial Reporting Standards. Barry J. Epstein, Abbas Ali Mirza. John Wiley&Sons, Inc. 2005, p. 243.

11. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів: Затверджено наказом МФУ від 16 листопада 2009 року № 1327.

12. Лист Міністерства фінансів України від 13.07.2009 р. № 31-34000-20-10/18896.

13. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28 грудня 1994 року № 334/94-ВР.

14. *Задорожній О., Завгороднєва В.* Чи можна оплату за використання бухгалтерією інформаційної системи «Ліга» віднести до валових витрат підприємства? // Вісник податкової служби України. — 2007. — № 1—2 (428). — С. 85.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2010 р.

УДК 657.424

М. І. Бондар

д-р екон. наук, завідувач кафедри
обліку підприємницької діяльності,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ІНВЕСТИЦІЇ ТА ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В ОБЛІКУ

Рассматриваются разносторонние подходы к определению инвестиций. Обоснованы отличия источников финансирования инвестиций и источников финансирования инвестиционных ресурсов.

The different approaches of investment definitions are researched. The distinctions of sourcing for Investments financing and Investment resources financing are proved.

Розглядаються різнобічні підходи до визначення інвестицій. Обґрунтовано відмінності джерел фінансування інвестицій та джерел фінансування інвестиційних ресурсів.

Ключевые слова: *инвестиции, источники финансирования инвестиций, учет.*

Keywords: *investment, sourcing for Investments financing, accounting.*

Ключові слова: *інвестиції, джерела фінансування інвестицій, облік.*

Розвиток економічних процесів ускладнює взаємовідносини між підприємствами, фінансовими інститутами, державними структурами та фізичними особами через процеси акумуляції капіталу з метою його примноження. Внаслідок цього виникає певне протистояння інтересів, подолання яких можливе у разі належного формування інвестиційного клімату.

Інвестиціями як категорією часто оперують в економічній літературі по-різному. Економічну сутність інвестицій вивчали як зарубіжні, так і вітчизняні вчені-економісти: Г. Александер, Дж. Бейлі, О. П. Ковтун, Я. Д. Крупка, А. С. Музиченко, А. А. Пересяда, С. К. Реверчук, У. Шарп та багато інших. Не зважаючи на значну кількість таких публікацій, на сьогодні не існує універсального визначення інвестицій, яке б відповідало як теорії їх існування, так і фінансовому трактуванню з метою обліку та контролю. З огляду на це вивчення основних підходів до економічної сутності інвестицій є актуальним і потребує уточнень.

Метою статті є визначення основних протиріч щодо застосування в економічній літературі категорії інвестиція та обґрунтування основних підходів щодо джерел фінансування інвестиційної діяльності.

Інвестиції є невід'ємною складовою ринкових відносин, основна цільова спрямованість яких полягає у стійкому, поступовому та регульованому розвитку суспільного виробництва. Недооцінка ролі інвестиційної діяльності або навіть звуження її функцій неминуче призведе до диспропорції економічного розвитку та загострення суперечностей суспільного розвитку [1].

Щодо трактування сутності інвестицій як складної і багатоаспектної економічної категорії, необхідно звернути увагу на існування різних підходів до визнання інвестицій в економічній літературі. Існуючі розходження в трактуванні поняття інвестиції зумовлюються як завданнями дослідження окремих авторів, так і багатогранністю суттєвих сторін даної економічної категорії.

В економічній літературі виділяють чотири групи трактування поняття «інвестиції» [2, с. 4]:

а) інвестиції, які визначаються на основі платежів, — потік оплат і виплат (витрат), що починається з виплат (витрат) [3, с. 1];

б) інвестиції, які визначаються на основі майна — інвестиції розглядаються як процес перетворення капіталу в предмети майна у складі активів балансу підприємства, в тому числі в цінні папери;

в) комбінаторне поняття інвестицій — вкладення, спрямовані на розширення бізнесу або створення умов для підвищення ефективності його функціонування. Ж. Перар в основі даного підходу виділяє такі типи інвестицій:

- для заміни або підтримання належного рівня обладнання;
- на розширення шляхом збільшення виробничих потужностей;
- на розширення діяльності створенням нових видів продукції;
- на науково-дослідні роботи;
- на просування товару і рекламу;
- на участь у капіталі інших підприємств;
- обов'язкові інвестиції (інвестиції для запобігання забрудненню навколишнього середовища, інвестиції в соціальну сферу тощо);
- стратегічні інвестиції (інвестиції, пов'язані з поглинанням підприємств або розширенням капіталу за кордоном) [4, с. 187];

г) інвестиції, які визначаються на основі диспозиційного поняття — процес інвестування, що передбачає зв'язок із фінансовими засобами, завдяки чому зменшується рівень вільного розпорядження ними підприємством [2, с. 4].

У період 1970—1990 років щодо сутності інвестицій домінувало два основні підходи: «ресурсний» і «витратний», суттєвий недолік, яких полягав у статичній характеристиці об'єкта аналізу, що базується на виділенні якого-небудь одного елементу інвестицій (витрат або ресурсів), обґрунтуванні пріоритету окремих стадій обороту засобів — продуктивною або грошовою.

Розглядаючи сутність інвестицій доречно звернути увагу на позицію А. Белого, який інвестиційну діяльність розглядав як виділення «окремих технологічних об'єктів ... для впровадження інвестицій» [5, с. 10]. За такого підходу технологічні об'єкти інвестицій потрібно розглядати не як інвестицію, а як результат її здійснення. Тому, придбання об'єктів основних засобів та відображення формування їх собівартості на калькуюючому рахунку 15 «Капітальні інвестиції» аж ніяк не може розглядатися інвестицією, оскільки за таких операцій відсутні інвестори, а є лише постачальники.

Узагальнюючи різні підходи до визначення сутності інвестицій щодо бухгалтерського обліку, нами виділено такі найсуттєвіші ознаки інвестицій [6, с. 22]:

- здійснення інвестицій потребує використання різноманітних інвестиційних ресурсів, які повинні підлягати кількісному і вартісному виміру;
- реалізація інвестицій передбачає створення або збільшення (поповнення) капіталу (блага);
- потенційна здатність інвестицій приносити дохід, причому розмір доходу визначається на основі обсягу вкладених ресурсів;
- процес інвестування, як правило, пов'язаний з перетворенням частини накопиченого капіталу в альтернативні види активів економічного суб'єкта (підприємства);
- протягом життєвого циклу інвестиційного процесу функцію інвестицій можуть виконувати невимучені з обігу ресурси у формі реінвестування.

Тому, з метою обліку, контролю та аналізу інвестиційної діяльності до інвестиції доцільно відносити грошові, майнові та інтелектуальні цінності, вкладені в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою формування або поповнення капіталу для досягнення загальної мети створення підприємства, реалізації інвестиційного проекту. А з огляду на це визначення об'єкта інвестицій не слід обмежувати переліком активів (як це передбачено стосовно капітальних інвестицій), оскільки необхідною умовою інвестицій є заплановані дії щодо їх ефективного використання для реалізації мети інвестування.

Повертаючись до технологічного процесу інвестицій, доцільно звернути увагу на джерело фінансування інвестицій та особливість формування інвестиційних ресурсів. Джерелом фінансування самих інвестицій очевидно є інвестор (за відношенням до підприємства: внутрішній, зовнішній). Проте, формування інвестиційних ресурсів є основною початковою умовою здійснення інвестиційного процесу. Без формування необхідного обсягу інвестиційних ресурсів, що спрямовуються на інвестування проекту або ж придбання інвестиційного портфеля підприємства, інвестиційний процес унеможлиблюється.

На основі багатозначності поняття інвестиційних ресурсів слід відмітити, що може використовувати як власні економічні ресурси, так і позикові та залучені (якщо інше не передбачено договірними умовами), з урахуванням їх вартості та отриманого ефекту.

З урахуванням указаних пропозицій до *інвестиційних ресурсів* слід відносити економічні ресурси, що перебувають у будь-якій формі (матеріальній, нематеріальній, фінансовій) на правах кори-

ствання інвестора, можуть бути індивідуалізовані й оцінені і вкладені за потреби в той чи інший інвестиційний об'єкт для досягнення мети інвестування.

Розглядаючи наведені класифікації джерел формування інвестиційних ресурсів (не інвестицій), слід відмітити, що до них віднесено всі методи залучення та використання власних активів для забезпечення функціонування певної діяльності. Така структура джерел фінансування інвестиційної діяльності не розмежовує процес поповнення або створення капіталу і внутрішні операції з розподілу вартості (амортизаційні відрахування) та відшкодування втрат від аварій, стихійного лиха. А як наслідок, не розмежовуються джерела фінансування інвестицій і джерела формування інвестиційних ресурсів. Це підтверджує і неоднозначність трактування сутності інвестицій.

Прибуток, потрібно розглядати як джерело формування інвестиційних ресурсів для існуючих інвесторів і є внутрішньою інвестицією (реінвестицією), без залучення додаткових інвесторів. Проте прибуток є лише джерелом формування інвестиційних ресурсів, а джерело фінансування інвестицій є інвестор, що залишає прибуток у розпорядженні підприємства і не використовує його у формі споживання.

До необгрунтованих власних джерел фінансування інвестиційної діяльності слід віднести твердження С. А. Соколова щодо амортизаційних відрахувань, які вкладаються інвесторами-акціонерами опосередковано, через реінвестування прибутку підприємства [7, с. 22]. Це пояснюється тим, що використання необоротних активів жодною мірою не впливає на обсяг уже до того створеного капіталу, а амортизаційні відрахування не є прибутком, це лише компенсація попередньо здійснених витрат.

Виходячи з цього, можна критично оцінити підходи, що схожі з тезою А. І. Мартинова: «... у процесі реалізації інвестиційних проектів відбувається формування фонду розвитку виробництва шляхом ... накопичення амортизаційних відрахувань» [8, с. 65], оскільки нарахування амортизації не веде до акумулювання додаткових коштів.

Існуючі пропозиції щодо створення амортизаційного фонду не забезпечать простого відтворення, оскільки динаміка цін схиляється в сторону збільшення, а переоцінку необоротних активів поглинає інфляційний процес. Тому, процес відтворення доцільно контролювати критеріями потенційної спроможності підпри-

ємства за іншими показниками (технічними, технологічними), а не амортизаційним фондом.

А. А. Пересада розглядав змішане фінансування інвестицій наводячи всі джерела формування інвестиційних ресурсів.

Не чіткою нині є визначення позиції лізингових компаній, що передають засоби у фінансовий лізинг, особливо це стосується капітальних вкладень. Під поняттям лізингу міститься широкий спектр фінансових, консультаційних та посередницьких послуг. Окремі автори, В. Д. Газман [9, с. 9], В. Н. Жуков [10, с. 33], проводять паралель між лізингом та інвестиційною діяльністю, що є досить помилковим. Лізингові компанії, що не мають власних коштів для придбання об'єктів лізингу здійснюють лише посередницькі послуги між банком та лізингоодержувачем з надання об'єктів лізингу в оренду аж ніяк не можуть розглядатися як інвестори. Проте, не виключена можливість лізингових компаній у здійсненні інвестиційної діяльності, що може технологічно впроваджуватися у формі передачі об'єктів лізингу на особливих умовах. Тому є нелогічним віднесення лізингу до інвестиційної діяльності, і за доцільне відносити їх діяльність до фінансових послуг, а лізингові компанії до спеціалізованих фінансово-кредитних інститутів.

Розглядаючи один із способів поповнення інвестиційних ресурсів як надання кредитів під реалізацію інвестиційного проекту, такі економічні відносини між кредитором і позичальником з приводу фінансування інвестиційних заходів на засадах повернення і, як правило, з виплатою відсотка за доцільне розглядати як інвестиційний кредит, а не як вид інвестицій. Оскільки кредит може бути джерелом здійснення інвестицій (реалізації інвестиційного проекту), проте кредит за своєю суттю він не відноситься до інвестицій, оскільки основною умовою кредиту є своєчасність погашення суми кредиту та відсотків за його користування.

Неоднозначним є визнання серед джерел фінансування інвестицій отриманих безоплатних та благодійних внесків, пожертвувань організацій, підприємств і громадян. Такі надходження з однієї сторони відображають окремі ознаки інвестицій, але не визнають суб'єкта інвестування — інвестора. Тому визнання такого процесу інвестування забезпечується в обліку з моменту відображення прибутку (від безоплатних та благодійних внесків, пожертвувань тощо) та реінвестування його в діяльність підприємства.

Вважаємо за недоцільне також виділяти в джерела інвестиційних ресурсів доходи від реалізації оборотних і необоротних активів, оскільки такі доходи за мінусом витрат і формують фінансовий результат (у даному випадку прибуток), що може використовуватися на фінансування інвестицій у формі реінвестицій.

До дискусійних питань слід віднести нормативні обмеження терміну обліку викупу власних акцій до одного року. До ефективних джерел поповнення інвестиційних ресурсів слід віднести позитивні фінансові результати від операцій з власними акціями, що можуть бути завчасно передбачені, але отримані в періодах, відхилення яких перевищує один рік. Даний підхід дає можливість лише акціонерам маніпулювати різницею такої вартості.

На основі конкретизації вказаних структурних елементів можна визначити роль і значимість інвестицій в економіці країни, сформулювати концепцію розвитку інвестиційної діяльності та вдосконалити механізм регулювання процесу здійснення інвестицій і відображення інвестиційної діяльності в обліку та звітності. Вирішення вказаних завдань дасть змогу знизити невизначеність інвестиційного середовища та підвищити ефективність інвестиційної діяльності.

Література

1. Рунова Л.Н. Проблемы активизации инвестиционной политики в переходный период экономического развития России / Рунова Л. Н. — М.: МГАПИ, 2000.
2. Блех Ю. Инвестиционные расчеты / Ю. Блех, У. Гетце; пер. с нем. — Калининград: Янтар. сказ., 1997. — 450 с.
3. Липсиц И. В. Инвестиционный проект: методы подготовки и анализа: учеб.-справ. пособие / И. В. Липсиц, В. В. Коссов. — М.: БЕК, 1996. — 304 с.
4. Перар Ж. Управление финансами: с упражнениями / Перар Ж.; пер. с франц. — М.: Финансы и статистика, 1999. — 360 с.
5. Белый А. Состояние и перспективы инвестиционной деятельности в угольной промышленности Донецкой области / А. Белый // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. Сб. науч. трудов. ДонНУ. — 2002. — Ч. 1. — С. 9—11.
6. Бондар М. І. Інвестиційна діяльність: методика та організація обліку і контролю : [монографія] / Бондар М. І. — К.: КНЕУ, 2008. — 256 с.
7. Соколов С. А. Формування та підвищення ефективності використання інвестиційних ресурсів підприємств (на матеріалах підприємств

чорної металургії України) : дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01 / Соколов Сергій Анатолійович. — К., 2002. — 179 с.

8. Мартынов А. И. Сущность и механизм планирования реинвестиционного процесса на крупном промышленном предприятии / А. И. Мартынов // Финансовый менеджмент. — 2006. — № 4. — С. 60—73.

9. Газман В. Д. Рынок лизинговых услуг / Газман В. Д. — М.: Фонд «Правовая культура», 1999. — 376 с.

10. Жуков В. Н. Учет операций по договору финансового лизинга / В. Н. Жуков // Бухгалтерский учет. — 2001. — № 7. — С. 33—40.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2010 р.

УДК 657

Л. В. Гнилицька

канд. екон. наук, доц.,
доцент кафедри обліку підприємницької діяльності,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАННЯ ТА ПОРЯДОК ОБЛІКУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ, УТРИМУВАНИХ ДЛЯ ПРОДАЖУ

| В статье рассмотрены актуальные вопросы признания и порядка учета необоротных активов, которые удерживаются для продажи. |

| The article deals with topical issues of recognition and the treatment of fixed assets that are held for sale. |

| У статті розглянуто актуальні питання визнання та порядку обліку необоротних активів, що утримуються для продажу. |

Ключевые слова: *учет, необоротные активы, первичная стоимость, продажа.*

Keywords: *accounting, fixed assets, primary value, sale.*

Ключові слова: *облік, необоротні активи, первісна вартість, продаж.*

Одними із «наймолодших» об'єктів обліку, що з'явилися у вітчизняній практиці порівняно недавно є необоротні активи, утримувані для продажу. До таких активів відносять основні засоби, нематеріальні активи та інші види необоротних матеріаль-